SIKOPARIJA LUJZA

EGY TURISTA MIT TEHET

Privát félmúlt Miskolcon XVI.

Észak-Keleti Átjáró 24 Egyesület 2017

Privát félmúlt Miskolcon

Utánam, srácok! Ezt a címet viseli a számos közösségi eseményt, akciót, tudományos igényű vizsgálódást, megjelenő kiadványokat, élményszámba menő bulikat egybefogó programsorozatunk, amely a korábbi „24” (egy szimbólumnak szánt számjegy alatt futott) projektünk örököse, jogutódja. Anno már a *huszonnéggyel* hangsúlyozni kívántuk az 1989 óta eltelt időt – mely alatt felnőttek a rendszerváltás körül született generációk – és az utolsó lehetőség sürgető voltát: most, a 24. órában feltétlenül fontos megörökíteni az államszocializmus, vagy akár a korábbi évtizedek hétköznapjaiból ránk maradt városképi elemeket, helybéli toposzokat, urbánus legendákat.

Rakétát vagy glóbuszt imitáló játszótéri mászókák, beton virágtartók, pingpong- és sakk-asztalok, bolti neonok, különféle pihenőpadok, mozaikok és kompozíciók – művészeti értéket vagy bármiféle védettségre jogosító kivételességet aligha hordoznak, viszont befolyásolták közel fél évszázad miskolci hétköznapjait. A miskolciakét.

Nyom nélkül fognak eltűnni, ha nem használjuk ki az utolsó pillanatot. Számos egykoron közismert jellegzetesség ma már csak fotókról köszön vissza. A miskolciak többszólamú megszólításával próbálunk egy-egy hajdani utcabútor, kültéri dísz, netán filmek (mondjuk éppen az „Utánam, srácok!”), irodalmi alkotások révén a korban híressé vált tárgyak máig vezető sorsa felől tájékozódni, törekvésünk megörökíteni a letűnt idők utolsó rekvizitumait.

A „Privát félmúlt Miskolcon” családtörténet-sorozattól mindenekelőtt a porosodó fényképalbumok feltárulását várjuk, és bízunk abban, hogy a fotók előhívják a történeteket, melyeket a rokonság egyfajta hagyományként őriz, élményszerűen mesél, sajátos családi legendáriumként konzervál. Olyan miskolciaknak kívánunk megnyilvánulási lehetőséget biztosítani, akik hajlamot éreznek félmúltjuk speciális közzétételére. Emlékezetes eseményeket vagy éppen jellemző pillanatokat, használati tárgyakat, bútorokat, s hasonlókat megörökítő felvételeket keresünk, amelyekhez a közlő hajlandó az egyéniségét, családjának mentalitását tükröző kommentárt, tetszőleges „műfajú” szöveget írni. Az ekképpen születő kvázi „képregényeken” keresztül szeretnénk közvetlen betekintést nyerni a *privát félmúltakba*, melyek fontos, autentikus építőkövei Miskolc történetének.

Észak-Keleti Átjáró Egyesület
atjarok@gmail.com

A sorozat eddig megjelent kötetei:
Kapusi Krisztián–Tokár Zsolt: Muslicák a demizsonban
Darázs Richárd: Moszkvics a szakadékban
Balogh Attila: Onedin család a Szinván
Árvai Sityu–Halász Ágnes: Gitár a hátizsákban
Karlaki Orsolya: Vattacukor térzenével
Simonyi Zoltán: Robinzon a járdaszigeten
Joó Tímea: Gyöngyvirágtól Zöld Sárkányig
Vajda Csilla: Volt egyszer egy Avas
Petruskó Norbert: Zenekar a tize(negye)diken
Iván Zsolt: Winnetou a patakparton
Galli Andrea: Ácskapcsok a fűzfa alatt
Csatlós-Halász Ágnes: Vasgyári éden, avasi ándörgránd
Szabó Zoltán: 12-es buszra nem szállunk!
Tasnádi Csöpi: Egyedül Miskolcon?
Jacsó Pál: Nem múlnak a gyermekévek

„A és B magzatomnak.”
(Sikoparija Lujza)

Kiadó: Észak-Keleti Átjáró Egyesület
Kiadásért felel: Darázs Richárd
Design, tördelés: Balogh Attila
Sorozatszerkesztő: Kapusi Krisztián
Megjelent: Miskolcon, 2017-ben, 500 példányban
Web: atjarokhe.hu HU ISSN 2063-6857

Édesanya a Déryné utcai műterem fényképész kisiparosa az államszocializmus utolsó évtizedében, nahát! Pikareszk gyermekkor Miskolc főutcáján; a szerző még ma is úgy beszél a költözés utáni és immáron nem belvárosi lakóhelyéről, hogy az csak amolyan szórvány (egyébként a jelenlegi otthona sincs hatvan méternél messzebb a villamossínektől).

Alanyi jogon

Lujzi kicsit pikáns ügy *számunkra. Hálásak vagyunk, hogy megértően kérdezget bennünket – értsd: a PFM szerzőit –, felkészülten beszélget velünk a Civil Rádió Miskolc (CIRMI) általa kitalált, szerkesztett és vezetett tematikus sorozatában. A kilátóban ő vezeti a szerzői estet az addig megjelent kiadványok íróival, rendszerint együtt kamázunk, ráadásul egyikünkhöz bensőségesebb szálak is fűzik. Emlékszünk a feszkós szerkesztőségi ülésre a kézirat megismerése után, sután demonstrálgatva egymásnak, hogy nem ezért vagy azért, hanem mert…*

És tényleg csak kutyafuttában: szóval alap, hogy egy jugó partizán apu érdekes adottság a mi városunkban. Bírjuk nagyon a dumáját, sztorik, humor, menő stílus, de most abbahagyjuk, mert már megint valamiféle magyarázkodássá fajulnának soraink. Nagyon jó füzet ez a tizenhatos, *kezdjék el olvasni és belátják Önök is, hogy egyszerűen nem hagyhattuk ki, Lujzi világa mindentől függetlenül, alanyi jogon kívánkozott a sorozatba!*

a sorozatszerkesztők

A címlap illusztrációjához felhasznált fénykép forrása: Barna György – Dobrossy István Miskolc Belvárosa – Házak, Emberek, Történetek *című könyve (272. oldal). A jelen kiadványban történő megjelenést dr. Barna Anita jogtulajdonos engedélyezte.*

egy

Mi a főutcán laktunk, ottmaradtunk. A családi történet szerint mikor a jelenlegi Pátriaház helyén álló épületet elbontották, akkor nagyanyámnak is akartak kiutalni panelt, ő fel is ment lifttel a valahanyadikra, és megállapította, ide nem fér be a Bösendorfer. Így kerültek *a 68 szám alá* (sose értettem miért „alá", ha az elsőn lakunk). A Bösendorfernek a kilencvenes évekbéli elkótyavetyéléséig sok mindent ki kellett állnia. Anyám zenei karrierje odalett, fölötte a másodikon fürdőszoba volt, úgyhogy mikor beáztunk, zománc lavórok sorakoztak rajta, hogy abba pötyögjön a víz, ráadásul kiskoromban egy fakanállal megcsorbítottam az elefántcsont billentyűket. Az előző rendszerváltáskor ragaszkodás tárgya volt, a következő ilyen alkalommal egy következő generáció eladta kápéért egy cigány régiségkereskedőnek, aki gyakori vendég volt nálunk, mindannyiszor vaskos köteg lóvéval érkezett, széles mosollyal távozott. A szobában keletkezett űr felkavaró volt, kaptam az árából egy jó kabátot a Bahiából, amolyan kompenzáló kárpótlásként. A kabát jó volt, később egy kocsmában kiégette a forró konvektor.

kettő

A Széchenyi nagyon szép volt, mikor láttuk Woody Allennek azt a filmjét, ahol a hullámvasút alatt lakik a szereplő, magunkra ismertünk, mert a régi sárga villamosok annyira zajosan rázták a majd százéves ablakokat, hogy mi is tudtunk szájról olvasni, vagy legalábbis találgattuk, mit mond a bemondó a tévében. A *rendesek* panelban laktak. Osztálytársaim szülei mind rendesek voltak, csak néhányan laktunk ilyen környéken. Rajtunk kívül csak cigányok, vagy alkoholbetegség szövődményeként odakerült munkáscsaládok alkották a lakóközösséget. Szüleim szép példabeszédeiből tudtam, az emberek egyenlőek, senkit nem szabad lenézni származása miatt,

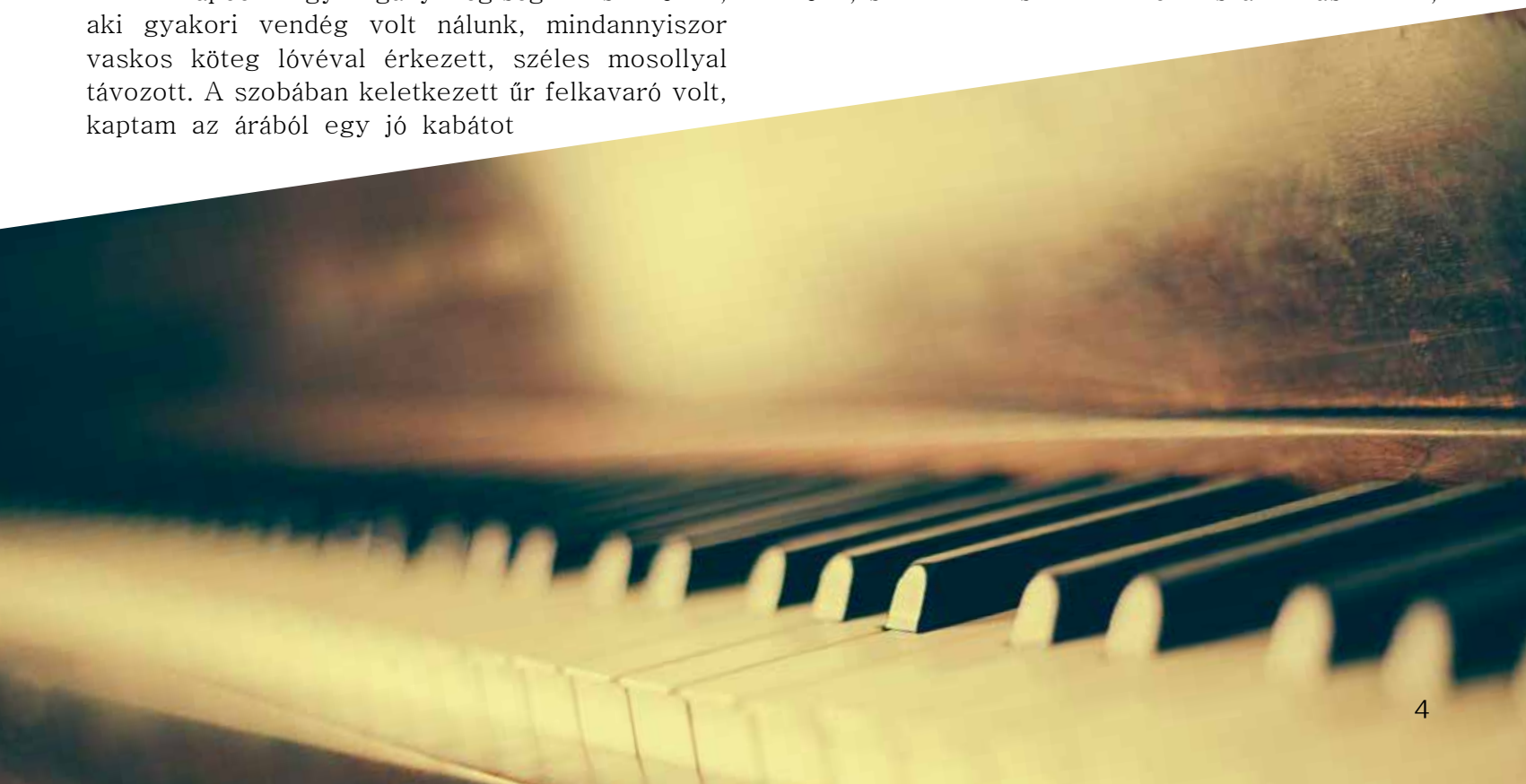

a gyerekből pedig még bármi lehet. Mégsem játszhattam a szomszédgyerekekkel: szüleik *lumpen elemek* voltak. Azért játszottunk. Szipuztam velük egyszer alsós koromban, nagyon fájt, többet nem voltam hajlandó, viszont cigizni mindig jó volt, de sokáig csúfoltak, hogy nem tudom letüdőzni, az csak hetedikre sikerült. Sok felkavaró és mulatságos kalandot élhet át egy egyke, ha titokban lumpen elemek gyerekeivel csavarog.

Gasztronómiai széljegyzet, hogy a mai napig szoktam borsós nokedlit csinálni. Eszter barátnőmnél ettem olyat először. Ők ettek kirántottkrumplit és kirántottparizert fokhagymás tejföllel, sőt, még kirántott-löncshúst is. Mindent ki lehet rántani. Mivan neked anyád nem főz? Cukros-zsíroskenyér, pörköltöskenyér, parizeres-zsemle... Utáltam a téliszalámit.

3

„Szó sem lehet róla!" Hangzott anyám intelme, akárhányszor valami olyasmit szerettem volna, amit mindenki. A felkiáltást mindannyiszor vaskos monológ követte, amely a lelki fejlődésemre leselkedő veszélyeket ecsetelte. Korán jobblétre szenderült nagyanyám szerint állítólag a XX. század új generációit a televízió fogja tönkretenni. Anyám, aki a következetesség mintaképe, nagyanyám korai halála után saját részre azonnal tévékészüléket vásárolt, engem azonban néhány évtizeddel később sosem engedett moziba a többiekkel. Így esett, hogy nekem kimaradt a Csillagok háborúja, a Terminátor, A nyolcadik utas a halál, a híres színészeket és énekeseket csak az osztálytársaim szobájában lévő poszterekről ismerhettem.

Egy másik időben, egy másik közegben aztán mégiscsak utolért a romlás, egy közös zuhanyzóból kilépve, homályos folyosó végén szemben találtam magam a Terminátorral. Határtalan boldogság, kis hibával: a film angolul beszélt német narrációval, de legalább a képminőség csapnivaló volt.

4

Mindig sorban kellett állni: az iskolában, a boltban, a Napsugárban, a Mese cukrászdában, mindenhol. A Napsugár cukrászdára mostanra mindenki szívesen emlékszik vissza, mert ha bejött a belvárosba, ott tutira vettek neki valamit, így hat az édesség az emlékezésre. Valójában az eladónők bunkók voltak, az üzlethelyiség koszos, és milyen cukrászda már az, ami talponálló?! A sütik se voltak különösebben jók, és a kínálat sosem változott, az innováció nem volt a kor jellemzője. Ezért veszélyes dolog a nosztalgia, visszasírjuk azt is, ami amúgy szar volt.
Még egy dolog van gyerekkorom főutcájából, ami mostanra számomra érthetetlen módón felértékelődött. Ezek a neonreklámok. Sose illettek a Széchenyihez, hideg harsány színek, értelmetlen mondanivalóval. Minden bezárt egyszerre, mi értelme volt hát sötétedés után hirdetni egy gyönyörű polgári lakóház homlokzatán, hogy antikvárium, vagy játékbolt?

5

A páratlan oldal utcai frontja mögötti, kis összevissza viskókban valódi telepi hangulat volt, ha lehet ilyet mondani. Szinte csak romák, lecsúszot-

tak laktak ott, például ismertem olyat, akinek az apja disszidált, az anyja egyedül nevelte. Sose kérdeztem, de biztosan nem a véletlen műve volt, hogy panelhoz csak sokévnyi próbálkozás után jutottak. Élt ott egy öreg cigányasszony, viseletben, aki újságpapírtölcsérben pirított magot árult, mindenkit aranyoskámnak szólított, állítólag vállalt jóslást is. Ha valaki nem vett tőle magot, hangosan megátkozta és utánaköpött, és nem csak úgy szimbolikusan, hanem igaziból, hatalmas valódi mélyről jövő csulát küldött „a parasztok" után. Szinte népmesei figura volt. Pár alkalommal láttam csak, de nagyon megmaradt – az ilyesmi már az én gyerekkoromban is ritkaságnak számított.

6

A mi házunk olyan volt, hogy régi polgári családok levitézlett maradványai közül ketten is laktak benne. Mi, meg a fölöttünk lakók. Azok ügyvédek voltak. Ők áztatták a zongoránkat, mert a bácsi gyakran engedett fürdővizet úgy, hogy aztán elfelejtkezett róla. Anyámék sosem haragudtak, és a zongorát – holott kerekei voltak – sose tolták odébb.

Hét éve költöztem panelba, pontosabban csúsztatott zsalus, de mindenesetre modern lakótelepi lakásba. A liftben összefutottam egy szomszéddal, aki vagy kettővel lakik alattunk. Feltettem neki a kérdést, hogy az ő lakásának milyen a felosztása. Nem is értette, hát minden egy csíkban lévő lakás ugyanolyan, mer' úgy fut a víz és a fűtés. Teljesen logikus, de sose gondoltam erre, hogy ezért olyan egyformák a modern épületek. Ennek a felismerésnek az érzését képtelenség írásban érzékeltetni, nem lehet! A kommunizmus alatt a régi nagy tereket – mármint a régi bérházakban – felszabdalták, és általában szükséglakás méretűre szabták; vagy nem, ahogy sikerült. Ezért ha még lehettek is eredetileg hasonló kialakítású belső terek, úgy azt a tanácsi beavatkozás, a benne élők saját elképzelései, anyagi lehetőségei, és szellemi képességei, ahány tér, annyi megoldás alapon, variálták különbözőre.

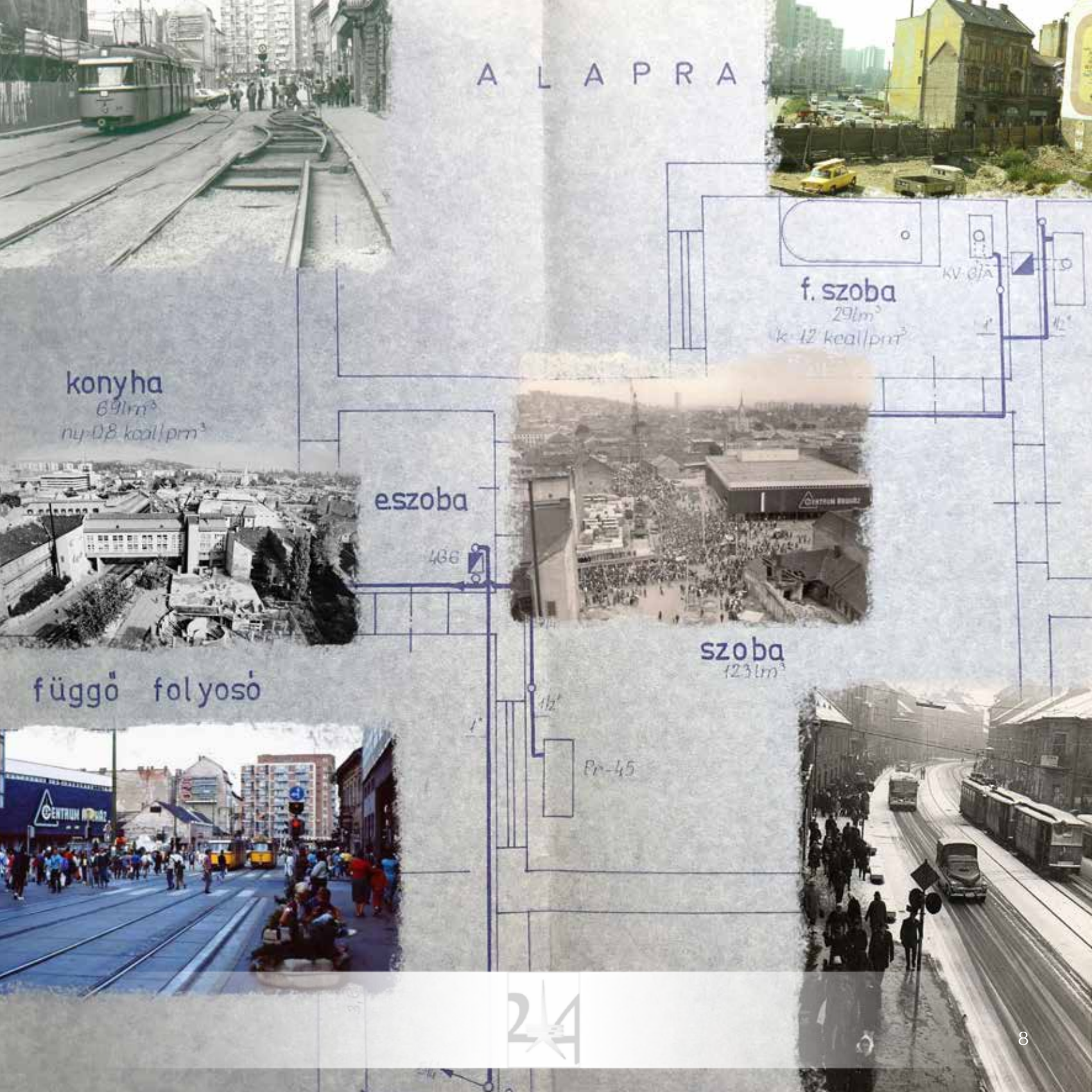
A L A P R A
f. szoba
konyha
eszoba
szoba
függő folyosó

7

A mi házunk olyan is volt, hogy elképesztő emberek laktak benne. A bal oldali szomszédasszony darukezelő volt. Erős volt, szép és nagyon határozott, három lánya közül egyről biztosan tudom, hogy később prostituáltként dolgozott, és azt is tudom, hogy mindig ő vitte a húgait is a rosszba, így persze engem is. Velük szipuztam egyszer, és gyakorta lopkodtam nekik a szüleimtől Helikont. Egyszer eltűnt anyámnak egy brill vagy milyen gyűrűje, állítólag ők lophatták el, persze az is lehet, hogy zaciban végezte.

Mellettük egy rozoga alkoholista *takeszn*ő lakott, neki *csík lakása* volt, a bejárati ajtó a lépcsőházzal szemben, egyetlen ablakuk a lakás másik végében, a három gyereke meg három apától lett, és egyiket se láttuk. Anyám szerint azért ivott, mert depresszsiós volt, hogy sötét a lakása, meg nyomhatta a lelkiismeretét, hogy olyan sok hibát követett el. Ott, a sötét lakásban.
Jobb oldalt, egy garzonná alakított szobában egy egész család lakott. Lyukóvölgyi szalagmunkás volt anyu, jelentsen ez bármit is, és alkoholista szobafestő mázoló volt apu. Fiuk szerelmes volt belém, és ovis korunkban egyszer, hogy bizonyítsa szerelmét, le kellett ugrania a ruhásszekrény tetejéről. Megtette! Semmi baja nem lett. Egyszer loptunk együtt a játékboltból, én pónit, ő kismotort. Lebuktunk vele. Másodikban elköltöztek.

Őket egy nyugdíjas házaspár váltotta, mert a sokadik lakásban sem fizették a lakbért. A néni nagyon művelt volt, csak hát az ital... Lakott még a házban

másik kisiparos is: ő nem fényképész, hanem szemfelszedő volt, Irma néni. Tacskót tartottak, szüleim szerint neurotikus lehetett, mindig ugatott. Sőt! A földszinten volt egy esernyőjavító üzletecske is.

félnyolc

És a mi házunk még olyan is volt, hogy benne volt Ráday Mihály *Unokáink sem fogják látni* című műsorában. A rendszerváltás után megvette az egész épületet egy vállalkozó. Mi akkorra már egy másik házban laktunk a Széchenyin, egy feleakkora lakásban, de ezen a ponton a többieknek is mennie kellett. A város, aki immáron nem tanács, hanem önkormányzat névre keresztelkedett ki/át, sajnos előnytelen szerződést kötött, így az épület felújítása addig váratott magára, mígnem egy szép napon egy lehulló stukkódísz ráesett egy járókelő fejére. Állítólag egész életében peches ember volt. Ekkor a város leverette az összes mozgó stukkót az összes régi bérház homlokzatáról.

8

És a mi házunk eredetileg nem is ez volt. A 68. előtt is főutca, a jelenlegi P*átriaház* helyén álló épület. A történet szerint anyai nagyszüleim Mátraházán a tüdőszanatóriumban ismerkedtek meg. Összehozta őket a tbc. Mikor beköltöztek a lakásba, ott a Pátriaház helyén, olyan szegények voltak, hogy csak a télikabát volt az övék, ami rajtuk volt, és akkor Édesapa (mesélte áhítattal anyám) bevert egy szöget a falba, az lett a fogas, újságpapíron aludtak, mert nem volt ágy. No! Innen lett a nagy vagyon, fényképész-szalon, modern gépek, szépen berendezett polgári lakás, értékes festmények, ékszerek, utazások, kapcsolatok. A hagyaték a túlélés volt, de nincs az a vagyon, amit el ne lehetne herdálni.

9

Anyám mélyen vallásos római katolikus, apám teljesen vallástalan pravoszláv ortodox volt. Harmadikban nagyon kikaptam, mert horogkeresztet rajzoltam a radíromra – nyílván nem tudtam, mit jelent, a padtársaméról másoltam. Apám szerint ezért, utólag azt gondolom, csak mert közel volt, de onnantól fogva jó darabig a kósermenzára jártunk ebédelni. A zsinagóga melléképületei közül néhánynak egészen meglepő funkciója volt, például gójok számára is igénybe vehető menza. A néninek, akitől az ebédjegyet vásároltuk, igazi auschwitzi tetkója volt. A kóser kaja jó volt, kéthetente fel lehetett iratkozni szombati sóletra, ami előtt valami fura tojásos saláta volt az előétel. Nagyon speciális hangulat uralkodott, nosztalgikus félhomály, fakó sztorik a régi szép életről. Sosem volt tömeg, mindenki mindig ugyanott ült. Minden régi épületnek van saját közérzete, ez a vallási céllal épültekre különösen igaz, szakrális ételszag, szegényes teríték, és misztikus párbeszédek, legalábbis egy gój gyerek fülének/orrának.

Kisiparos Ujsága

XXVI. ÉVFOLYAM, 6 SZÁM

1982. MÁRCIUS 13.

NŐNAPI AJÁNDÉKUL

Vasas asszonyok a műhelyben, a családban, a közéletben

szabadságharc ereklyéit

iparos kezére bízták

fél10

No! Csak annyit még a zsidó-keresztény kultúrkörhöz, hogy bár minden ember egyenlő, *pöppet* azért csak ferde szemmel nézünk egymásra. Lehet hallani ezt-azt, hogy milyenek a zsidók, meg milyenek a gójok. Anyámnak saját, enyhe fokban mulatságos elmélete van a zsidósággal kapcsolatban. Ő pöppet sajnálja őket, ugyanis szegények az ószövetségnél lemaradtak, és nem ismerték fel Jézusban a messiást. Tehát kvázi butuskák ők, de ezért nem szabad lenéznünk őket, mert hát azért csak monoteisták ők is, ráadásul mivel ugyanazt az Istent hisszük, előbb-utóbb csak leesik nekik is a kétezer éves tantusz. Addig meg hát... nincs más dolgunk, mint türelemmel és toleranciával fordulni feléjük.

10

Anyám kisiparos volt, fényképész, apám külföldi. Külföldi létére azonban olyan jól beszélt magyarul, hogy nem gondolta senki, nem ez az anyanyelve. A sok ködös történet közül ez az egyik legjobban hangzó. Az egyetemen kellett egy nyelvet választania a keleti blokkból, és mivel pánszlávul azért mindenki elketyeg, így a legtöbben a kisebb ellenállás irányába mentek. Apám nagyon jókat hallott a magyar műfordítókról, és a magyar szinkronról, így aztán ő magyarul tanult. Elolvasott mindent, amit kiskorában olvasott, Nagy Indiánkönyv, Karl May, Verne meg ilyesmik. Mire én elvégeztem a nyolcat, végzett a magyar írókkal is. Angolul és németül hallottam beszélgetni, de sose hittem, hogy tényleg tud valamennyit latinul, ám amikor a katolikus gimnáziumban kellett vele kínlódni, le tudta fordítani a tankönyv olvasmányait.

11

A fényképészüzlet a Dérynén volt, az is belváros. Ha nem volt elég apró visszaadni, én váltottam be a Dérynében vagy a Tháliában. Kétszer is cseréltettünk kirakatüveget, mert a részegek, akik szintén lumpen elemek, vad mulatozásuk közben betörték. Szüleim absztinensek voltak, anyám vallásossága okán, apám meg csak egyszerűen nem szeretett inni, így a részegek látványa gyakori, de megrendítő volt.

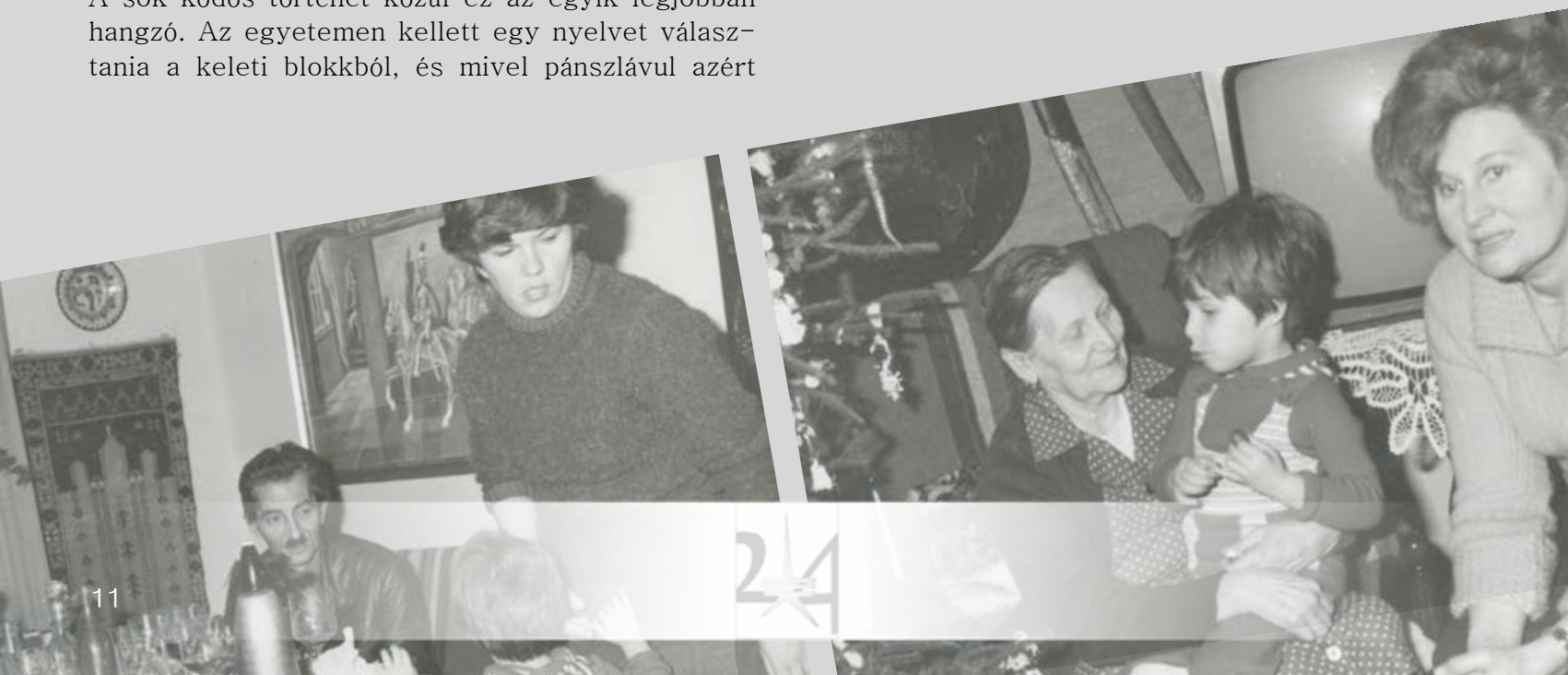

Az üzlet nem ment jól, viszont közel volt a színház, hallani lehetett, ahogy az énekesek skáláznak, a galéria és az abban működő színészkocsma-féleség állandó színtere lett a rendszer- és világmegváltó ellenzéki beszélgetéseknek.

Gyakran hallottam, hogy mire én érettségizni fogok, itt már bizony demokrácia lesz. Számomra az is kérdéses volt, fogok-e érettségizni valaha. Mikor kicsi voltam, az is gyakran volt téma, hogy a kisdobos- és úttörő-mozgalmak a kommunista propaganda részei, és olyanok, mint a „hitlerjúgend". Mikor másodikban eljött az avatás, természetesen nem akartam kisdobos lenni (persze, nem csak emiatt, de ez is jócskán rátett). Mindezt elmondtam az iskolában is. Szüleimet behívatták, apámtól hatalmas pofont kaptam. Hazafelé nekem még égett a fél arcom, neki meg már nem volt tekintélye.

12

A Fazekasba jártam általánosba. Osztálytársaim szülei közül néhányan a pártszékházban vagy kommunista üdülők élén dolgoztak, vagy rendes munkások, egészségügyi dolgozók, esetleg értelmiségiek voltak. Anyám kisiparos volt, apám jugoszláv, én elsőáldozó, bérmálkozó, közben zsidómenzára járó. Legjobb barátnőm egy cigánygyerek volt, az egyetlen cigánylány az osztályból, őt többször buktatták év végén, néha engem is. Ha lebuktunk volna, osztályunk teljesen problémamentessé lett volna. Mielőtt bárki megsajnálna minket, nem tanultunk egy betűt se...
A rendszerváltás hatodikban történt egy dupla matek alatt. Fogalmam sincs, az melyik történelmi esemény lehetett, nincs is kedvem utánanézni, de a következő dolgok tették egyértelművé. A tanárok szervezetlen módon viselkedtek, és mikor mindenkit letereltek az aulába, hogy hallgassunk vagy nézzünk valamit, már nem emlékszem, az ezért felelős kolléga nem mondta be, hogy *3567-es számú Hámán Kató úttörőcsapat vigyázz...* Ebből rögtön tudtam, hogy most bizony demokrácia lesz, otthon már hetek óta ezt hallgattam. Az egész ünnepséget végigrendetlenkedtük, nagyon szégyelltem magam, akkor is, és kicsit még most is, ha visszagondolok, de a kisdobosos baklövés után hibáimat nem mertem tetézni. Nos, ekkor is megszidtak!

Ezek után villámgyorsan azt történt, hogy a szombati rettenetes hittanórákon egyszer csak ott ült a fél Fazekas. Ernő atya csendben annyit mondott: „Nem baj, fiam, ahogy jöttek, úgy fognak menni is!" – néhány kivételtől eltekintve így is lett.
Mikor tényleg demokrácia lett, akkor aztán megalakult a Fidesz, vagy legalábbis mi is értesültünk róla. Ez még mindig hatodikban volt, lehet, hogy hetedikben, mindegy. Osztogattunk szórólapot.

---

fél13

Aki hithű kommunista család gyereke volt, vagy legalábbis jól feküdt az előző rendszerben, az nem tudom, hogyan élhette meg félkamasz fejjel a változást, de én határtalan boldogságra emlékszem vissza. Úgy tudtam, hogy most majd élhetünk a *visszakapott szellemi térrel*. Mondta apám otthon, hogy sokan lesznek majd földönfutóvá, és kirajzolódnak majd a természetes különbségek. Ezekről már hatodikban tudtam – előre. Mikor néhány gyerek anyukája-apukája (nem azok, akik a pártszékházba jártak dolgozni, őket nemsokára már nyugati autóval hozták suliba) elveszítette az állását, nem lepődtem meg. Az volt csak fura, hogy ők igen.

Tartalommal akkor telt meg ez a néhány mondat, mikor kiderült, hogy szüleim sem tudnak élni a gazdaságilag nyíló lehetőségekkel, a lecsúszás lassan de jó ütemben haladt. Korábban hittanórán ezeket hallottam még:

... kinek kinek tulajdon kegyelmi ajándéka vagyon Istentől, egynek így, másnak úgy
/Korintusiakhoz írt I. levél 7,7/

megbüntetem az atyák vétkét a fiakban, harmad s negyed ízigen, a kik engem gyűlölnek
/ 5 Mz. 5,9/

Gasztronómiai széljegyzet: az ostya íze steril és rátapad az ember szájpadlására, Ernő atya szerint a szentség magadhoz vételének körülményei sokat változtathatnak ezen. Olykor, nem tudom mikor, vagy milyen alkalmakkor, de kaptunk uzsonnát, forró kakaót, vajas fonott kaláccsal. A bor katolikusoknál csak a pap privilégiuma, így sose derült ki, mit isznak misén Ernő és Lojzi (Alajos) atyák.

Persze, rá kellett keresni, mert szó szerint nem emlékszem ezekre, de most még a hittanterem szaga is az orromban van, ahogy visszaidézni igyekszem; másik szakrális szag, más, mint a zsidóké.

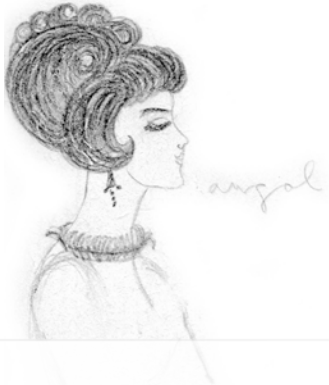

13

Minden történetnek vannak előzményei, ezek határozzák meg azok következményeit. Nálunk ez úgy alakult, hogy anyám korán elárvult, ennek is megvannak a maga előzményei. Zenei karrierje félbeszakadt, átvette az üzletet, és nem ment férjhez. Zárdába vonulását fontolgatta épp, mikor rokonai megkérték, hogy tinédzser gyerekeiket kísérje el, holmi gardedámként az Adriára. Megtette. A választás Korcula szigetére esett, ami azért fontos, mert a sziget egykor Marco Polo szülővárosa volt, akkortájt pedig jelentős nudistastrandot tudhatott magáénak. A rokon fiatalok rögtön leléptek nudizni, anyám pedig egyedül maradt az óvárosi strandon, ahol volt alkalma megismerkedni apámmal. Megtette. Egy magyar turistacsoportot vezetett, anyám azt hitte, ő is magyar. Akárhogy is, a következő télen megszülettem én.

14

Apám horvát területen élő bácskai szerb, valamikori partizán, és ez idő szerint özvegyember. 47 éves volt, mikor születtem. Itt éltünk, de az iskolai szüneteket mindig Jugoszláviában töltöttük. Mindig más útvonalon, de a cél minden nyáron Korcula volt. Így átutaztam Macedóniát, jártam Belgrádban, Zágrábban, számos horvátországi szigeten, láttam a Netretván átívelő hidat Dubrovnikban. Biztos át is keltünk rajta, de ezt csak onnan tudom, hogy mikor később szüleim döbbenten nézték a tévében, ahogy odalett, kérdezgették tőlem, hogy emlékszem-e rá; nem emlékszem. Jártam Szarajevóban, megnéztük Mostart is, de ebből sem emlékszem semmire, csak tudom, hogy jártunk ott. Mindez azokban az időkben történt, amikor ezek a földrajzi nevek még nem mondtak semmi különöset.

A családi mozaik része, hogy állítólag családnevünk görög eredetű, és az „ász" végződés elhagyásával lett egykor *szerbesítve*, eleink pedig még Mária Terézia korában odatelepült görög kereskedő család voltak. Nevünk eredeti jelentése: fügeliget. Ezt sosem ellenőriztem, így a történet hitelessége, amint az apám többi történetére is érvényes, nos hát, bizonytalan. Tény, hogy a nevünk odaát a horvát részen is olyan ritka volt, hogy néhányan azt hitték, apám délvidéki magyar.

Itt érdemes betoldani egy másik mozaikot, amely bepillantást enged apám elképesztő karmájába. Délvidéken a II. világháború alatt kamaszodó apámat, a túlélés zálogát kecsegtető lehetőségként, nagyapám partizánnak adta. A földrajzi viszonyok alapos ismerete egy ilyen háborúban mindig erény, egyszersmind lehetőség, ekképpen gondolkozott állítólag az öreg Šikoparija. Igaza lett. Ám apámat végül csak elkapták a németek, így került Buchenwaldba, amit csakhamar felszabadítottak az amerikaiak. Apám, mint siheder kamaszfiú, valójában nem vitt véghez semmilyen partizán-hőstettet, cipekedett, segített ebben-abban, a koncentrációs táborban csak heteket töltött. Mikor felszabadították az amcsik, annyi csokit ehetett, hogy élete végéig rá se bírt többé nézni. Azonban mint túlélő, mint *Tito hős partizán katonája*[1], az újabb háború beköszöntéig hatalmas partizán-pótlék, és az a bizonyos bűvös partizán-kiskönyv ütötte a markát, ami jobb egészségügyi ellátást, jobb helyet, jobb életet jelentett a becses kiválasztottak számára.

1 Születési neve Josip Broz (Kumrovec, 1892. május 7. [hivatalosan május 25.] – Ljubljana, 1980. május 4.). Jugoszláv forradalmár és államfő. A Tito nevet csak később vette fel. A második világháborúban a jugoszláv partizánok egyik vezetője, majd a „második" Jugoszlávia (1943–1991) első számú vezetője volt 1980-ig. A háború idején a délvidéki partizánok között jelentős számban voltak magyarok is. A felszabadulás pillanatában a partizánok óriási erőfölényben voltak, amit bosszúállásra is kihasználtak. (Wikipedia)

Aztán a másik oldal szilánkjai... Anyai nagyapám a Kron vezetéknevet viselte, és mielőtt elvette választottját, Kilián Lujzát, a várva várt utód védelme érdekében azt a döntést hozták, hogy ők pedig magyarosítanak. Az ehhez gyártott, gyanítom, csak anyám számára idealizált romantikus családi történetet nekem anyám úgy mesélte mindannyiszor, hogy édesapa és édesanya egy virágzó akácfákkal beültetett sétány alatt andalogtak kézen fogva, és innen jött az Akácos vezetéknév ötlete.

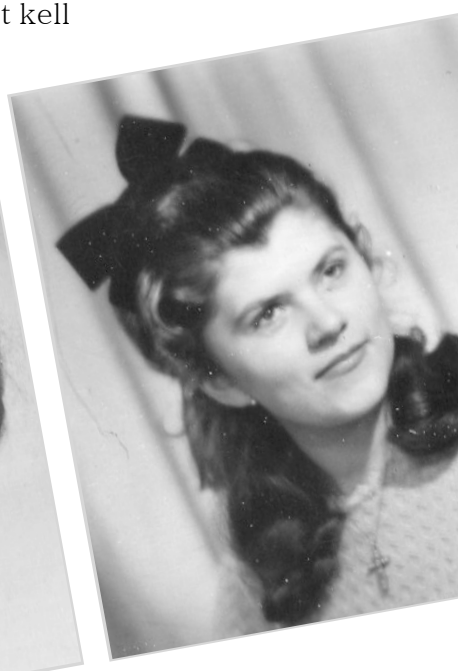

Úgy vélték, hogy az akác illata mindenkiben kellemes érzetet kelt és nem lehet belőle sem zsidó, sem német származásra vonatkozó következtetéseket levonni, nincs nemesi, vallási, nemzetiségi vonzata, csak finom illata. Se ch, cz, ei, ie, w, vagy y, csak virágok.

15

Volt egy féltestvérem, Branislav, sokkal idősebb volt, mint én, foglalkozását tekintve hajótaxis és búvár. A szigeten szocreál lakókörnyezetben laktak. Körülbelül olyan környéket kell elképzelni, mint nálunk a Dessewffy utca. A társasházak csak négy lakásosak voltak, az épületek között gyönyörű kertek, terméskő falak, összetartó lakóközösség.

A szembe-szomszéd nyugdíjas partizán volt. Gyakori bájos jelenetként emlékszem vissza arra, hogy időnként megszólal a csengő és az ajtóban megjelenik Anton bácsi és felesége, mert sütöttek sütit és hoztak nekünk is. Miközben a süteménnyel elfoglalt feleségek a konyhában csörömpöltek,

Miskolci Vendéglátóipari Vállalat

Központi Iroda:
Miskolc, Bacsa Gábor u. 13—15.
Tel.: 13-259. MNB 270-19719

Miskolc, 197 7. 05. 01.

Számla

35 fő esküvői ebédjéről.

A csatolt s alant felsorolt átvételi elismervények szerint szállított áruk értékével megterheljük számlájukat:

35 adag.	Újházi tyúkhúsleves		850.50
35 -"-	levesben főtt tölthelő		406.-
35 -"-	Vegyes filé k. szósz, kelkáp.		1074.50
35 -"-	Párizsi körít.		406.-
35 -"-	Fejes saláta		224.-
35 -"-	Szeutgyörgyi palacsinta		409.50
	Ikemyér		20.-
10 üveg	Tokaji furmint		575.-
10 -"-	Abasári rizling		532.-
10 kcl	Hungar		354.-
25 üveg	Cola		140.-
10 -"-	Vsh		66.-
5 -"-	Ecloes		100.-
26	Kávé		104.40
	Virág kartal dlonkéról		300.-
		Összesen	5861.90

Miskolci Vendéglátóipari Vállalat 125. Kereskedelmi Vendéglátóipari Vállalat 19719

Készült: Nyomdaipari V. — 78 847 26 000

Köszönöm Tendelyes

Patrona Hungariae leánygimnázium
Budapest, IX., Kinizsi utca 7. szám

Kedves jó Ákácz Anyuka!

Miskolci Zeneoktatók
Munkaközössége

BIZONYÍTVÁNY

Akácz Anna
(neve)

Az utalvá y szám
2244629

Járadé szám:
16-7316

OTI
Ipari ön gségi sí
járadékfi ető szla
Budapest,
48.1 00.
sz. csekks számlájár
85

1949 X. 1

Wien-Bécs 1965-dec.

Bo
csor
és

Kedves jó Anyuka, meg
üderes levelet a Történe
beszélgetünk erről tanerő
egészsége romlóba jött, és a
A műtétet megpróbálták
remélem jó lesz! —
Ezt a Coiffeur-i dobozkát
emlékül! Szép mindkét
arra, hogy mi, mesei or
más, idegen szakácsokkal

Az utalv 90

POSTA! EZT A SZELVÉNYT KIFIZETÉSKOR A CÍMZETTNEK KELL ÁTADNI
ORSZÁGOS NYUGDÍJINTÉZET
54. VI. HAVI ELLÁTÁS 70-
1954 II. 21.
1.916543

Járad

P 45631

OTI
rokkant járadéka
Budapest,
48.639.
sz. csekkszámlájá
20 Ft.

A legjobb magyar ujság a „S

TÁVIRAT
BUDAPEST/93 1256 17/13 1920
8211 MISKOLC X
AKÁCOS FERENCNÉ
2211 BP KTH TJ
1 SZECHENYI U. 9
MISKOLC

BEDEGEN A NEHEZEN SZERENCSÉSEEN
LEVÉL HEGY + PUSZTA ANYAMARIA +

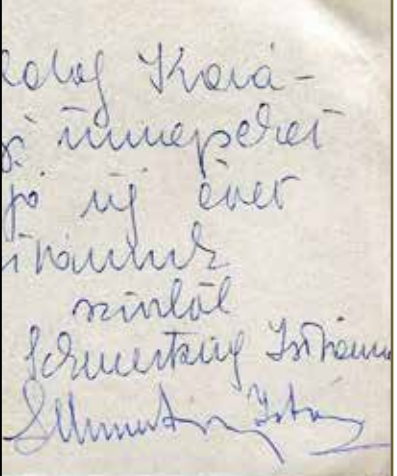

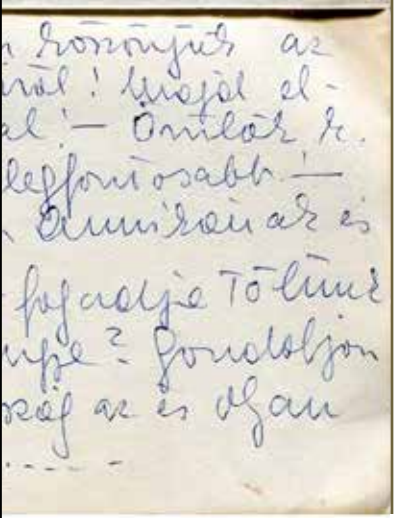

916548
-70-
Akácos Ferenc Péterné
ám, kk Akácos Anna jér
SKOLC

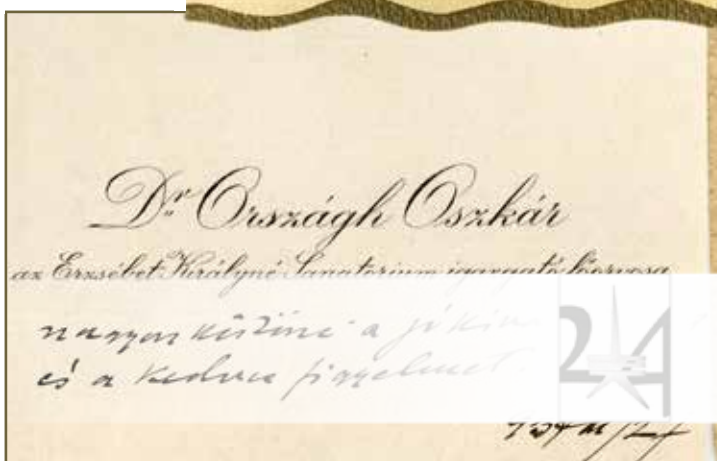
Dr Országh Oszkár
Erzsébet Királyné Sanatorium
Tc.
AKÁCOS

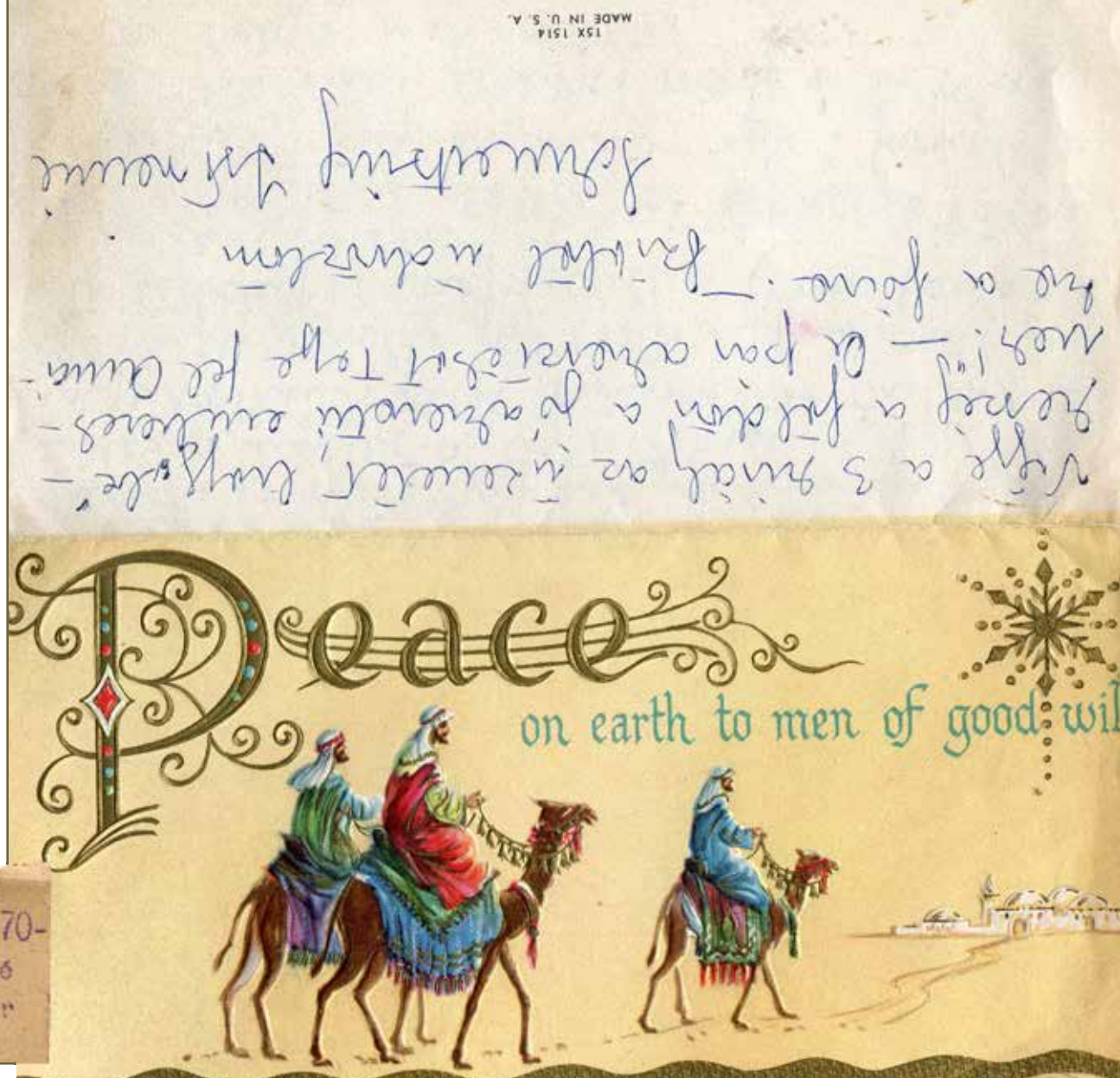
Peace
on earth to men of good wil
R
MISKOLC 1
1941
EXPRESSZ
Dr Kovács Klára
Miskolc
Lakása: Tapolca

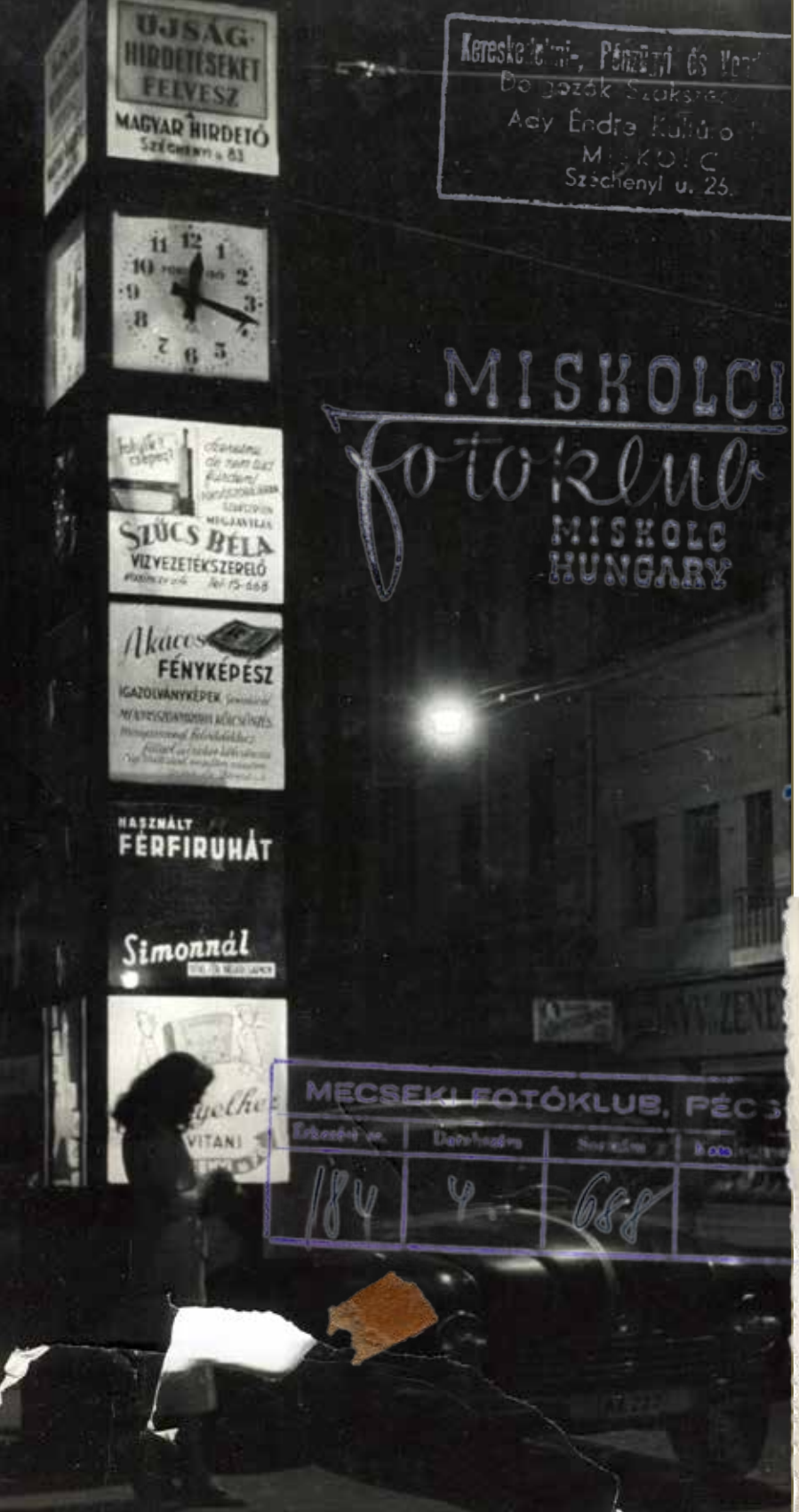
ÚJSÁG
HIRDETÉSEKET
FELVESZ
MAGYAR HIRDETŐ
Széchenyi u. 23
Kereskedelmi-, Pénzügyi és Ver
Adv Endre Könyvs
MISKOLC
Széchenyi u. 25.
MISKOLCI
fotóklub
MISKOLC
HUNGARY
SZŰCS BÉLA
VÍZVEZETÉKSZERELŐ
Akácos
FÉNYKÉPÉSZ
IGAZOLVÁNYKÉPEK
HASZNÁLT
FÉRFIRUHÁT
Simonnál
MECSEKI FOTÓKLUB, PÉCS
184
4
688

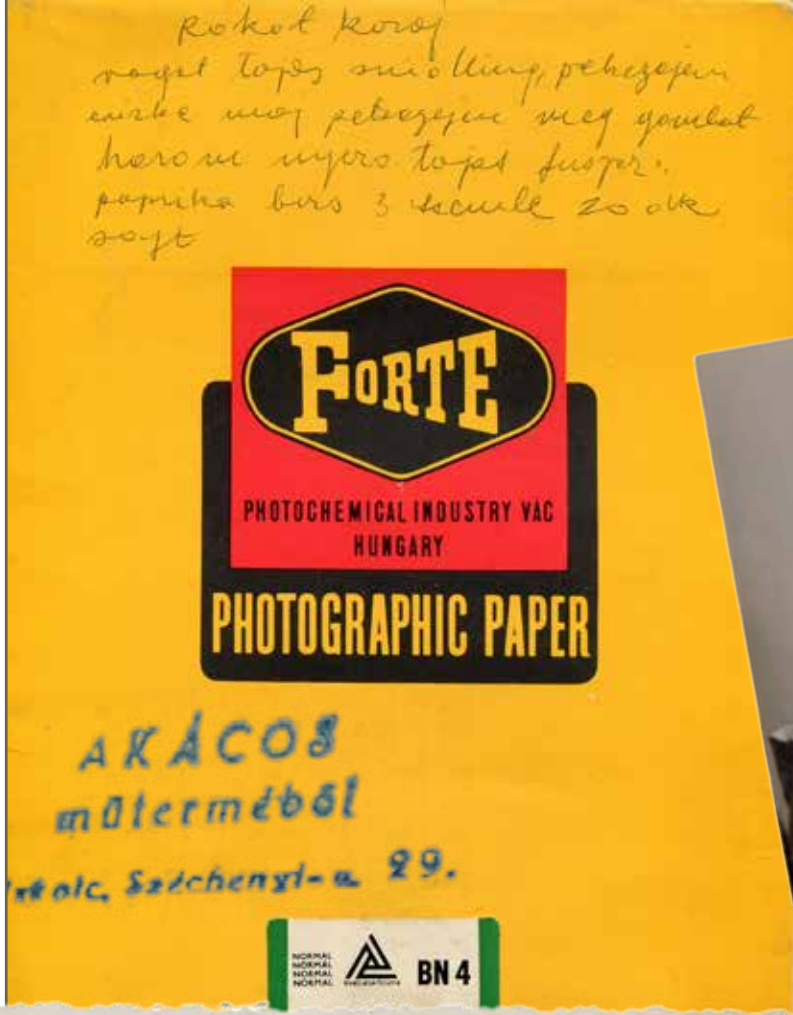
Rokot Kovy
FORTE
PHOTOCHEMICAL INDUSTRY VAC
HUNGARY
PHOTOGRAPHIC PAPER
AKÁCOS
műtermából
Széchenyi-u. 29.
BN 4

Budapest
7
Kaposvár
651
1934-1954.

Anton bácsi egy óvatlan pillanatban mindannyiszor elhelyezett a nappaliban egy apró Tito-mellszobrocskát. Branislav mindig mosolygott az orra alatt, egy idő után én is, mert már be voltam avatva a játékba. Tesómék felvilágosult fiatalokként igazából fittyet hánytak a kultuszra, de az öregeket szerették, így a játszma ekképpen folytatódott: pár nap múlva, mikor sógornőm is sütött valamit, mi csengettünk át Anton bácsiékhoz. Mi is kivártuk a magunk óvatlan pillanatát, valaki visszacsempészte a szobrot, majd higgadt lelki nyugalommal hazatértünk, és így tovább, és így tovább...

Titóról annyit tudtam (amennyit nagyjából most is), hogy olyan volt, mint itthon Kádár János, csak őt marsallnak is nevezték, és még partizán is volt. Politikája különutas, és *ő csinálta* Jugoszláviát olyanra, amilyen most (mármint akkor). A Tito nem is az igazi neve, és levágták a fél lábát.

---

féltizenhat

Tesómról még: köztiszteletben álló férfiú volt a szigeten, mer' volt hőstette. A búvárkodás nyújtotta egyik lehetőség a nagyobb halak szigonypuskával történő elejtése. Ő értett ehhez. Történt egyszer, hogy egy tudatlan, de tehetős turistapáros, a szemetét a tengerbe dobálva, magával csalogatott messzi vizekről egy cápát. Tesóm kilőtte. Itthon nem mindig volt jó apám lányának lenni, odakinn mindig jó volt tesóm húgának lenni, az ő tekintélye számomra ingyen fagyikák és apróbb nyalánkságok formájában materializálódott.

Aztán még egy emlékem van róla. Egyszer fülgyulladást kaptam, nagyon magas lázam lett és naponta többször adtak injekciót is – fura adalék, hogy a helyi rendelőintézet-félében apácáktól kaptam a szurit –, akárhogy is, de a betegség elhúzódott. Apám hamar elunta ápolásom és lelépett kártyázni a haverokkal, egyedül maradtam. Az injekciókra úgy jutottam el, hogy a sziget egyetlen autós taxija (nagy fekete maffiozómerci) időre begördült a ház elé, és mikor túlvoltam rajta, vissza is hozott. Tesóm pedig, a hajótaxi két fuvarja közt, minden alkalommal hazaszaladt *rám nézni*. A kikötő és a lakásunk közt egy hosszú és meredek lépcsősor vezetett fel, úgyhogy mindig zihálva érkezett. Mivel egymás nyelvét nem beszéltük, végigmutogatott mindent, amire esetleg szükségem lehetett, hűtő, tévé, csoki, süti. Gyors lázmérés, futva távozás...

16

A tanévek mindig nagyon messze voltak a nyaraktól, kilométerben és mentálisan is. Ott mindenki temperamentumos, világos, dolgos, de egyszerű lelki alkatnak tűnt – meglehet, hogy csak a nyelvi korlát miatt tűntek egyszerűnek, de van egy utólagos sejtésem, hogy mégis jól éreztem. Itt mindenki dühös volt, agresszív és agyafúrt, itthon mindig erény volt a megúszás, az ügyeskedés, és nem volt bűn, ami nem derült ki. A házunkban lakó emberek mind erőszakosak voltak, függetlenül attól, melyik bejárati ajtó mögött laktak, a vastag falak minden irányból, mindenki számára átengedtek valamennyit a feszültségből, nem annyit, mint egy panelban, de éppen eleget ahhoz, hogy ha a másik szemébe nézünk másnap a gangon köszönéskor, tekintetváltással tudassuk egymással, *tudjuk, mi volt tegnap este*. Váltakozó irányú szégyen, vagy kárörröm, mindenki közlekedett mindkét irányba. Részvét helyett inkább csak alkalmi szövetségek, hosszabb-rövidebb tűzszünetek köttettek, a beavatkozások egymás életébe alkalomszerűek és esetlegesek maradtak.

17

Nagyanyám, Lujzi néni alakjának élővé tételéhez a család anyai ági rokonsága is sokat hozzátett. Igaz, ők más oldalról közelítve *szegény drága Lujzika* máskülönben általuk is nagymértékben idealizált alakját. Nagyanyám akkoriban még élő testvére, keresztmama (amúgy talán Erzsébet) néha vendégül látott bennünket. Ők a Papszer *utcán* laktak, az is belváros. A házuk akkori állapotában szinte mesebeli hangulatot idézett: az U-alakú épület által körülhatárolt meredek, az Avas felé emelkedő kiskert, macskaköves belső udvar, közepén hatalmas diófával, kovácsoltvas padocskákkal, teknőctarka cica, Sárika, ő néha egeret is fogott, amit keresztmama küszöbére helyezett el, jutalom fejében. Ők ekképpen emlegették nagyanyámat: *Haaajjjjj, ha szegény Lujzika ezt látná, forogna a sírjában..., oohhh, még jó, hogy ezt már nem érte meg szegény..., ha még élne, apádnak nem lenne maradása,* és így tovább. Így derült ki, hogy nagyanyámnak véleménye is van.

Gasztronómiai széljegyzet: távozásunkkor keresztmama mindig megkérdezte, mit ennék, mikor legközelebb jövök. Én mindig ugyanazt válaszoltam, így mindig ugyanazt is ettük: habart bableves, palacsinta baracklekvárral. Ő sparheton főzött, pont olyanon, mint amiket felnőtt koromban cigánytelepeken láttam, és mint amit nagyanyám disznek megőrzött a Széchenyin.

Kedves Megemlékezésül!
Szeretett bátyámnak,
a 1st. Mosquitosiapti,
Műrönkölésemért
Miksa.
Budapest. 1928. június. 1-én

18

Korculán az embereknek a legkülönfélébb munkái voltak, amelyek olyan tudást igényeltek, amivel Miskolcon semmire se mentek volna. A turisták azt hiszik, mindenki pincér vagy valamilyen vendéglátós. Tesómék ebédlőjének sarkában a falnak döntve ácsorgott egy eredeti amfora. Mikor az iskolában tanultunk erről és én elmondtam, hogy féltestvérem dolgozott víz alatti ásatáson, senki nem hitt nekem, még a tanár sem. Jártam olyan ácsműhelyben, ahol hajókat vagy hajókhoz szükséges eszközöket készíttettek, például mahagónifából üléseket, hogy *tetszedjen* majd a turistáknak. Volt az óvárosban olyan horgászbolt, aminek kitömött cápa volt a cégére – nem az, amit tesóm lőtt, csak egy kisebb macskacápa –, és benn szigonyt meg hatalmas kampókat lehetett kapni, radart, monitort különféle szonárokhoz (nem is hasonlított ahhoz, ami nálunk volt a Vörösmarty téren). A festékboltban hajófestékek voltak kaphatók, és van olyan kikötő, ahol kiveszik a hajókat szárazdokkba javítani, ahol kiderül, hogy a hajók alján undorító zöld alga van, és látható a tőke súly, a kormánylapát és a propeller. Mikor tesóm hajótaxija elkészült, valamiféle hatóság jött elbírálni, hogy kaphat-e engedélyt. Az ülések alatt tárolt megfelelő számú mentőmellényt a többi hajótaxis adta kölcsön a nagy napra. Meglehet, az egész szigeten összesen annyi mentőmellény volt, amennyit időnként az ellenőrnek mutogattak.

Egy érdekes hurok a családi történetben, hogy mikor kész lett a szép taxi, az úticél ugyanaz a nudista strand volt, ahová anyám anno nem kísérte a rokonait...

Gasztronómiai széljegyzet: a helyi vendéglátóegységek egyszerre voltak éttermek, kocsmák, kávézók és cukrászdák. Praktikus megoldás, mert a kínálat napszaknak megfelelően mindig kielégít minden igényt. A legcsodásabb édesség a ratluk, ebből is a rózsaszínű, mert az rózsavízzel van ízesítve és tényleg rózsaillatú. (Itthon egyszer megkóstoltam egy rózsaszirmot, nem volt finom.) A török fennhatóság ott hosszabbra nyúlt, mint itthon, így aztán annak gasztronómiai lenyomatát máig őrzi a mediterráneumnak ez a része. Romantikus látvány volt, mikor az öreg tengerészek csíkos pólóban törökkávét isznak naphosszat. Törökkávé, csíkos póló, nagy pocak, sakk.

19

Mi étteremben ettünk, vagy apám főzőcskézett kedvtelésből. Anyám egy-két egyszerű ételt leszámítva nem tudott főzni. Egyszer valamiért mégis neki kellett villantani, nagy duzzogva összeütött egy rizses lecsót, ezzel le is aratta élete egyetlen háziasszonyi *babérját*. Szerbhorvátul karattyoló szomszédasszonyok tömegei kérték el a receptet, így honosodott meg a magyar lecsó a Balkánon. Apám vidáman, hatalmas mozdulatokkal magyarázott valamit a szomszédoknak, gondolom büszkélkedett vele, hogy majd húsz évvel fiatalabb dúsfarú új neje milyen házias. Mi csak azt értettük, hogy foga között sziszegve odaveti anyámnak: jegyezd meg, Anci, többet se dicséri senki a főztöd! Nem is dicsérte.

20

Anyám, fogantatásom okán, apámmal alapított családjával teljesen más közegbe lépett át, mint amilyenben ő maga nevelkedett. Ennek okán a felmenőkről szóló, gyanítom, idealizált történetek olyan élővé tették nagyanyám (Lujza néni) alakját, hogy néha szinte hiányzott. Családunk közös identitása olyan ingatag, mintha csak havanna-barnával és rágóval lenne összeragasztva, szereplőinek nem jött be a multikulti. Nagyanyám céltudatos, cselekvőképes és erősen szuggesztívnek ható alakja a háttérből sokat tett hozzá az egyébként magányosan épülgető önmagamhoz.

21

Kuliináris underground. Aki valaha is nyaralt vagy járt ehhez hasonló vidéken, az evett valamilyen típusú csevapot, ez önmagában véve még nem *privát félmúlt*. Viszont volt az óváros szélén egy kis étterem, aminek a kerthelyiségében helyi csevapcsicsát szolgáltak fel a turistáknak, valamiféle hagyományos krumpliköret-saláta kombóval. A hátsókertbe azonban csak a helyiek, rokonok, barátok és azok ivadékai voltak bejáratosak (így én is). Ott igazi csevapcsicsát lehetett/kellett enni. A recept a következő: egyharmad birka-, egyharmad marha-, egyharmad sertéshús darálva, összegyúrva, só, bors, ez kis rudacskákká söncörgetve (semmi fakszni, semmi emeletes gasztrotrükk), szabadtűzön kisütve. Ez eddig mindenkié, azonban az ottaniak indokolatlan mennyiségű hagymát aprítottak fel, kézzel, nem géppel, pont úgy, mint itthon, ha pörköltet akarunk készíteni. Ezt a nálunk is jól ismert ovális jénai tál aljára rakták, nagyon vastagon, erre kerültek a kisült csevapcsicsák, majd letakarták. Félreértés ne essék, a hagyma ettől nem párolódik meg, nyers marad és ropogós, csak átitatja a kisült hús kicsapódó szaftja. Ennyi.

Nem fogadja be a turisták salátákon szocializálódott kényes gyomra, csak a helyiek képesek megenni. Nagyon kicsi voltam, figyelmeztettek, ez kemény dolog, nem kell megennem, ha nem tudom. Meg tudtam és ízlett. És ez nem gasztronómiai széljegyzet.

22

Ahogy nálunk egyetlen puskalövés nélkül csendben kitört a demokrácia, Jugoszláviában már érezni lehetett, hogy valami lóg a levegőben. Mikor utoljára jártunk kinn békeidőben, akkor már heves politikai vitává fajult minden rendű és rangú társalgás, mindenhol és mindenkik között. Apám vajdasági magyar ismerősei horvát-pártiak voltak, Korculán töltötték a nyarakat, ott volt nyaralójuk. Ők kérdezték meg először tőlem, hogy milyen nemzetiségű vagyok, azt feleltem, magyar. Igen, de a másik oldalról milyen? 13 éves voltam, a küszöbön álló polgárháborúval párhuzamosan a hormonváltozás belső forradalma is a nyakamban lihegett. Ezek fej-fej mellett igyekeztek kirobbanni, és a következő években egyszerre tombolták ki magukat.

22ésfél

Hazajöttünk, és '91-ben kitört a háború. Ettől kezdve mindenki megkérdezte: mi vagyok, a suliban szinte minden tanár. Egyszer matekon helyettesített valaki, és ő azt kérdezte, hogy apám tart-e Kalasnyikovot a párnája alatt. Eszter barátnőm addigra elköltözött és már másik suliba járt, de gyakran jutott eszembe, hogy pont ilyen lehet cigánynak lenni, a rossz oldalon állni. Eleinte nem szégyelltem bevallani, hogy félig szerb vagyok, később hozzátettem, hogy féltestvérem pedig félig horvát, nálunk nincs ellentét, aztán már nem mentegetőztem tovább. Minden csoda három napig tart. Jóval a háború után a Népkertben voltunk egy szülinapi játszóterezős babazsúron, mikor barátnőm tesója azt ecsetelte, hogy a szerbek mind alulisko-lázott agresszív barmok, olyanok, mint a cigányok. Az identitás nem feltétlen nemzetiségi alapú, nem is sért különösebben, azért ha olyan kedvem van, olykor belemegyek a konfrontációba, csak *azízevégett*.

23

Az utolsó forró nyár után már csak egy alkalommal jártam, ha jól tudom, akkor már Szerbiában. Az utolsó út már egy erőtlen próbálkozás volt, arra való, hogy találkozzunk, de nem egymással.
A körülmények komikusra sikeredtek. A Déryné utcai üzletet társbérletben egy bevásárló-turizmussal foglalkozó utazási iroda bitorolta. Ők *Törökbe* mentek aranyért, és valami tartósabb fegyverszünet állt fenn, ezért megkockáztatták Szerbiát. Mi Belgrádig tartottunk azokkal az elszánt asszonyokkal és férfiakkal, akik akár háborús övezeten keresztül, akár testüregeikben is rejtegetve a török aranyat, mindent megtettek az anyagi haszonszerzésért. A fogyasztás úttörő hősei voltak ők. Különben vidám, szórakoztató, *frontfogak* tekintetében erőteljes hiányosságokkal küzdő csapat.

Az út hosszú volt és megrendítő, hol a látvány, hol a busz belsejében elkapott beszélgetésfoszlányok gondoskodtak a hangulatról. Végül különösebb baj nélkül elérkeztünk a célig. Harcok már nem, vagy épp nem folytak, de az újjáépítés még nem körvonalazódott. A következmények olyanok voltak, mint manapság hatásvadász kiállításokon a háborús képek, csak a látvány nem volt bekeretezve. Apám már letárgyalta, hol fogunk hamarosan leszállni

a buszról, mikor ismerős környékre érkeztünk. A feszültség fokozódott, mert állítólag a nagyvárosok partjainál ellenőrzésre lehet számítani, de semmi baj, mert a kenőpénz az elől ülő „idegenvezető” zsebében lapul. Azért valami szesz körbement, hozzám is eljutott, meghúztam, csokilikőr volt, meghúztam még egyszer, apám enyhe *fejese*, továbbadtam.
A lakótelep korábban nagyon szép volt, szellős és színes, valami építész barátja lakott ott apámnak, néhányszor jártunk nála vendégségben. Ekkorra pedig minden házon golyószórók nyomai voltak láthatóak, kiégett ablakok, néhol négy-öt emeletnyi is összefüggően. Sehol senki, és a játszótéren egy nagyon sovány ló legelt. Ez a látvány velünk fog jönni. Itt állítottak meg a helyi milicisták, katonák vagy akármilyen egyenruhás fegyveres erők. Az útra olyan fémháromszögeket raktak, hogy ne lehessen továbbhajtani. Páran feljöttek a buszra, elől sutyorgás, hátul csend. Gondolom, megkapták a pénzt, de azért végigjöttek a sorokon és azt kiabálták, hogy passport-passport. Én spicces voltam és megrendült, s mikor apám odaadta az útlevelünket, valamit beszóltam a katonának, aki azonnal odaszorította a puskacsövet az államhoz, a másik rángatni kezdte a karomat. Nem tudok szerbül, csak a hangsúlyokból értettem, hogy le akarnak szállítani, a katonák ordítottak, apám hangja könyörgő volt. Sikerült. Ők leszálltak, én maradhattam, apámtól hatalmas pofont kaptam. Az út további részére nem emlékszem.

24

És a végjáték. A háború a *délszláv* névre hallgatott, tesóm pedig a jól hangzó *dezertőrt* kapta. Nem volt kire lőni, mai napig nem tudom, hogy melyik oldalra kaphatott behívót, hozzánk csak az jutott el, hogy Új-Zélandra dezertált. Visszafelé tartva, mikor

valamelyik újonnan alakuló kormány amnesztiát hirdetett, találat érte a hajóját. A felelősség kusza és homályos kérdése elméleti, a felelőtlenség következménye valóságos.

25

Ezek után nem csoda, hogy végül a Bugában[2] kötöttem ki, visszahúzódó és csendes szemlélője voltam az undergroundnak. Nyolcadik után mindenki választás elé kerül, valami előbb-utóbb mindenkit beszippant, hatást gyakorol rá. Nemzedékünknek

izgalmas kilencedik jutott, kapcsolódhattunk számos és egymáshoz képest távol eső irányzathoz, a fekete pulcsi és a sötétebb zene kisebbséget csinált az arra vágyókból. A kötelező zene és irodalom ebben az életkorban sokat hozzátett a belső felépítményhez.

Már gyerekoromban is éreztem, hatással vannak rám a színes idegenek, akik nyaranta a Centrum körül tanyáztak egy ideig, csővázas hátizsákokkal és mindenki másétól eltérő külsővel. Alig vártam, hogy kiderüljön. Mikor először voltam Kalákán, akkor végre megtudtam, ezek ugyanazok a figurák. Ilyenkor az ember úgy hiszi, megérkezett, persze nem, de ez majd csak utóbb válik világossá...

26

Középiskolába két helyre is jártam, első alkalommal a Katolikus Gimnázium induló évfolyamát gyengíthettem, ott nem volt egyetlen *alternatív* sem.

A szülői elvárások utolsó erőtlen próbálkozása okán kerültem oda. Egy évig tartott. Másodszorra a Mezőben[3] találtam magam. Az osztály az akkorra természetesen kirajzolódó különbségek tagolta

[2] A Buga Jakab nevű underground pincekocsma a Tetemváron üzemelt az 1990-es évek elején.
[3] Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakközépiskola, a miskolci oktatási intézmény az 1980-as években a Kis-Hunyad utcán működött (később összevonták a Debreczeni Márton Szakmunkásképzővel)

padsorokra szakadt, mielőtt összeérhetett volna. Volt a *diszkós* padsor, a *falusi sárgabuszos* szektor, és a *bukott gimnazisták* alkotta hátsópados részleg. A Mező elég komoly kalandnak bizonyult egy elszegényedett urbánus család félegykéje számára. Itt ugyanis kéthetente két nap, nyaranta négy hét kínkeserves *gyakszival* kellett megbirkózni. Kapáltam krumplit, metszettem fát, bokrot, több hektár megszerezhetetlen szakértelem várt ránk minden alkalommal. Kis puha tenyerem már a kapa látványától is hólyagos lett, a falusi kapálógépekkel (nem szép, de így hívtuk a sárgabuszos elit kommandót) nem lehetett felvenni a versenyt.

Gasztronómiainak nem mondható széljegyzet: történt egyszer, hogy egyik többhektáros iskolai szántóföldünk művelésére szerződést kötött egy gyógyszergyár, így lett a Mezőnek saját ópiumföldje. A mák lágyszárú törékeny növényke, kicsi sor- és tőtávolsággal, így aztán gépi művelése lehetetlen. Hosszú végeláthatatlan sorokban kapáltuk a mákot, tűző napsütésben. Borzalmas volt! Érdekes adalék, hogy a mák alkaloidjai között a morfin csak egy a sok közül, van benne kodein és papaverin is. Ezt egy életre megtanultuk. De nem ez a lényeg. Én peches voltam, nyári gyakorlatom virágzás idejére esett, ám a szakmunkás osztályok betakarítás előtt voltak beosztva, ott is voltak 'alternatívok'. Az, hogy a mák betakarítási időszakának vége egybeesik a Diáksziget augusztusi kapunyitásával, szinte misztikus jelként lebegett a beavatottak lelki szemei előtt. Iskolánk többé nem szerződött a gyógyszergyárral.

27

Egyébként ez idő szerint, a korai önfenntartás első szárnypróbálgatásai során szereztem első néhány alkalmi munkatapasztalatomat is. Voltam szendvicsember a főutcán, egy napig a Sötétkapu alatt működő, a Bahiával szemben lévő bizsuboltban eladó, osztogattam szórólapot, hordtam egyszer-kétszer újságot. Egy hétig csirke-levágó üzemben is dolgoztam, ami meglepő módon a Tanoda pékségtől nem messze, nem emlékszem pontosan, de szinte a belvárosban volt. Nem sok emlékem van róla, azon kívül, hogy minden nap véres és tollas lett a munkásruhám, és hogy a gumicsizma fehér színű volt. A kertészetben viselendő színe fekete. A föld is fekete, a tyúkok pedig fehérek, a vérük piros, a kertészetben pedig minden szín a zöld és a fekete között elhelyezkedő sáros elegyként tapadt meg az emlékeim között.

Ezektől eltérő impresszió az egynapnyi pultosi munkatapasztalat a Nightmare nevű kocsmában. Beugrós voltam egyszer, mert akinek menni kellett volna, nem volt olyan állapotban. Karrierem még

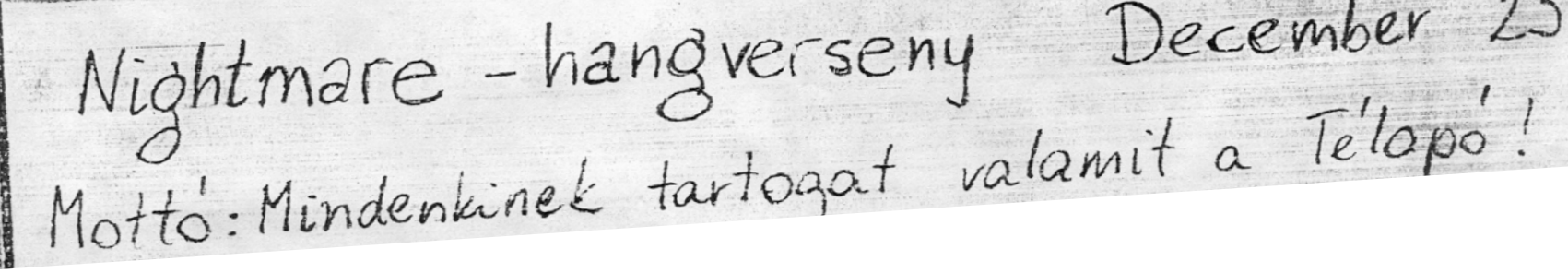

éjfél előtt derékba tört, mert egy nagyobb társaság többször kért valahány kis és nagy felest, ilyen-olyan arányú *vébékákat*, meg ennyi meg annyi pohár és korsó söröket. Én készséggel kiszolgáltam mindenkit, majd hasraütés-szerűen bemondtam a fizetendő összeget. Kiderült, ők egy társaság lévén mindannyiszor ugyanazt kérték – ám mindannyiszor más és más összeget fizettek. Többé nem kértek meg, hogy ugorjak be.

És ha már a felsorolás bekezdéséhez ért a fogalmazás, voltam még Matáv-tudakozós és kézbesítő is, technikai állományban a jelenlegi munkahelyemen, még a főiskola alatt. Ezek persze már később történtek, de valamiért ide kívánkoznak.

28

A legnagyobb hatást az Európa Kiadó[4] gyakorolta rám, és a hatás időnként további hatást is kifejthet. Generációnk közös emléke a padfirkálás, legalábbis sok iskolai emlékfoszlányom van arról, hogy vándor évfolyamokon szinte komplett személyiségtipológiákat állítottunk fel, arról, hogy ismeretlen emberek miket írnak vagy rajzolnak, a *kémiában* vagy akármilyen más termekben. Szóval súlya volt a firkának. Az én padom szélét egy időben egy Európa Kiadó-szövegfoszlány díszítette. Jól jártam vele, a fizikatanár ezután többé nem akart megbuktatni – „... ezt a rezgést melyikük hozta külvárosból a belvárosba".

28ésfél

Ó, és még egy kedves emlék az underground és tanulmányaim összefonódásáról. „Ó te kedves peronoszpóra, mit tettél a szőlőmmel!" Amúgy nem is kedves, hanem gyilkos, de valamiért akkori leendő, azóta volt férjem mindig így énekelgette. Ennek hatására mikor a peronoszpórát vettük, felkaptam a fejem és megjegyeztem az egész történetet, sőt, ez a figyelem még kitartott a filoxéra anyagrésznél is. Aztán hamar hamvába holt. Még azt is tudom a mai napig, hogy 1800 körül érte el hazánkat, és olyan súlyos járványt okozott, hogy nomég! (*Akár 100 százalék lomb- és fürtkár.*) Meg hogy más fajtái a burgonyát és egyéb zöldségnövényt is károsítják, ezért nevéhez igen komoly éhínségek fűződnek. A lényeg, hogy a gyakorlati érettségin, szőlőtermesztés vizsgarésznél, szőlő kacsolása volt a feladat és engem a hátsó sorba parancsoltak, hogy érettségi elnök még véletlenül se jöhessen a közelembe. Persze, odajött, a szakoktatón pánik lett úrrá, tudta, hogy tudásom inkább mínuszos, mint elégséges. Elnök úr pedig megkért, hogy adjam elő peronoszpórával kapcsolatos minden ismeretemet. Megtettem, sőt, ha már így belejöttem, elmondtam a filoxérát is. Kezet fogott velem, bátorított a szakirányú továbbtanulás irányába és elismerő dicsérő szavakkal illette szakoktatóm pedagógiai munkásságát.

29

A mezős évek mély nyomot hagytak. A város egyik legkevésbé jó hírű iskolája az első olyan hely volt, ahol tanárokkal pozitív szereplőként is meg lehetett ismerkedni. Néhány felém küldött mondat megtapadt odabenn. Sok évvel később, mikor egy pedagógus-továbbképzésen levetítették a Bebukottak című filmet[5], sok ilyen mondat, gesztus, megtapadást segítő tekintet jutott eszembe azokból az évekből. Talán ennek az attitűdnek köszönhetően, vagy csak mert valójában jó gyerekek voltunk, az ellentétek feloldódtak, osztályunk közössége szakadt és szedett-vedett mivolta megmaradt, de mire végeztünk, már nem voltunk idegenek egymásnak.

30

Akkoriban még nem volt középiskolai mentorprogram, tehát *működött*. Vannak olyan találkozások az életben, amiket nem lehet elkerülni, és nem lehet intézményesíteni sem. Gondolkoztam azon, hogy akkor talán a példakép lenne a jó szó... De nem, mert aki erős pozitív hatást gyakorol, még nem lesz példakép – nem leszel idővel az ő képmása, csak jó időben jó helyen avatkozik be. Találnak a mondatok, olyankor is, mikor a többi felnőtt szavai feloldódnak a teljes hatástalanságban. A Mezőben ilyen is volt.

31

„Egy turista mit tehet, örül neki, hogy itt lehet" – apám turistaútlevéllel élt majd húsz évig Miskolcon, így megmaradt jugoszláv nyugdíja pótlékostul. A kommunizmus bájos kiskapuja, sokunk félmúltja életvezetési stratégiájának meghatározó eleme. A kiskapuk felkutatása és azokon való átbújás rendszerszerű gyakorlata. „Nyitva van az aranykapu, csak bújjatok rajta! Rajta-rajta, leszakadt a pajta..." Óvodától a kamaszlétig.

Kedves adalék, hogy körülbelül 15-17 éve, akkor óvodás korú kisgyerekem épp Európa Kiadó- és VHK-lázban égett és az ő kedvence is a *Turista* volt. Vajon tudta-e, ki lehetett a turista? Óvó néni egyszer megkérte a gyerekeket, mindenki énekelje el kedvenc dalát, kisgyerekem ezt énekelte. A refrén végén felhangzó kiáltást különösen jól tudta. Óvó néni kijelentette, hogy ezt a dalocskát sajnos nem ismeri. Rebeka pöppet szontyolkodva válaszolta, hogy anya megmondta, senki nem fogja tudni, mi ez. Anya azért örült, hogy leányka tudja. Másik leányka ugyanekkor Besh o droM-lázban égett. Jó lázak voltak ezek, a kalákás évek vége még elkapta serkenő gyerekkoruk elejét.

32

Eközben az underground elszunnyadt, helyét a kispolgári teendők töltötték ki, néha egy piros előtt ácsorogva óvodába menet a gyerekekért felsejlett, hogy nem ezt akartuk, de ahogy zöld lett a

[5] A Bebukottak Monory Mész András 1985-ben bemutatott dokumetumfilmje, amely a fiatalkorúak börtönében készült, ott raboskodó fiatalokról szól. A mű bár külföldön is sikereket ért el, itthon betiltották, csak a rendszerváltás után vetíthették. Harminc évvel később, ugyanazokkal a főszereplőkkel, elkészült folytatása, a Káin gyermekei.

lámpa, el is sodortak a járókelők. Vissza az egész, bevásárlás, meseolvasás, türelmetlen fegyelmezés, elszigetelt tévézés, plusz kilók. Eközben a belváros rendszerváltás körüli fellélegzésének ígérete szintén elszunnyadt. A szép polgári lakóházak homlokzata tovább szürkült, immáron nem a benzingőztől és neonreklámoktól fulladozott a Széchenyi, hanem a kínai üzletek olcsó és gagyi belső terei csúfolták meg a szép házak szép régi lelkét. A rendszerváltás margójára vesztesként feljegyzett cigányság, mint zavaró és oda nem illő elem, tanulatlanságuk újabb veszteségét voltak kénytelenek elszenvedni.

Mind kaptunk egy levelet, hogy kilencven napon belül elővásárlási jogunk van. Épp úgy, mint az előző rendszerváltáskor, most is csak kevesen ragaszkodtunk létünk megszokott környezetéhez. Nyakunkba lihegtek az új vállalkozók. Újabb kiskapu. Ők megvették a cigányok helyett a sok értékes földszinti és emeleti ingatlant, párszázezerért. Lumpenek az Avasra, butikosok a belvárosba! Újgazdag reneszánsz, kezdődő gettósodás. A panelek – immáron nem a rendesek telepe volt. Sokan rosszabbul jártak. Eszterék előbb a húszemeletes csapdájába, majd falura kerültek. Néhány arcot fel lehetett ismerni a Metró felé kikocsizva a Szondi-telep környékén, a vár felé villamosozva a számozott utcák vonzáskörzetében kódorogva.

33

Szegény Bösendorfer ezt már nem érhette meg, legalább is nem velünk. Nem volt már meg nagyanyám értéktárából szinte semmi, se materiálisan, se szellemileg.

Egyszer festéskor lekapartuk az összes réteg festéket. Találtunk egy bordó falat, aranyozott festékhenger nyomaival, minden irányban befalazott ajtók helyei bukkantak fel. Eszembe jutottak a régi lakásból a kazettás parketta elemei, a csodás öntöttvas fürdőszobai vízmelegítő: minden, ami gyerekkoromban réginek és elavultnak hatott az áhított modernhez képest, az fiatal felnőttkoromra a veszteség emlékkockáivá érett be.

Anyósomtól egy akkor divatosnak mondható szekrénysort kaptunk mint ifjú házasok. Szegény szekrénysor. A kettőhetvenes belmagassághoz remekül illeszkedő arányaival, félszegen és nevetségesen gubbasztott a négy méter tíz centi alatt. Csúfondáros látványa jól modellezte a következő tízenegynehány év belső terének mindennapos látványvilágát.

A kötet 30-31. oldalán látható montázs az Akácos Fotó nevű „fényképész szalon” háború utáni időszakban fotózott képeiből készült (szereplőik a szerző által nem azonosíthatóak). A kötet illusztrálására felhasznált további képek forrásai, illetve fotósai: Fejér Ernő, Laczó József, Farkas Gyula, Sashalmi László, Imre Gyula, Szentiványi G. László.

„A körülmények komikusak voltak. A Déryné utcai üzletet társbérletben egy bevásárlóturizmussal foglalkozó utazási iroda bitorolta. Ők Törökbe mentek aranyért, és valami tartósabb fegyverszünet volt, ezért megkockáztatták Szerbiát. Mi Belgrádig tartottunk azokkal az elszánt asszonyokkal és férfiakkal, akik akár háborús övezeten keresztül, akár testüregeikben is rejtegetve a török aranyat, mindent megtettek az anyagi haszonszerzésért. A fogyasztás úttörő hősei voltak ők. Különben vidám, szórakoztató, frontfogak tekintetében erőteljes hiányosságokkal küzdő csapat.”

10 ÉVES AZ ÁTJÁRÓ
2007-2017
Észak-Keleti Átjáró Egyesület 2017
0 forint
Nemzeti Kulturális Alap